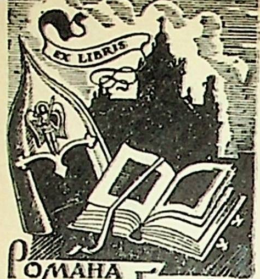

МИХАЙЛО
ОРЕСТ

ЛУНИ ЛІТ

1 9 4 4

РОМАНА
ТЕНИК
БЕРЕЗОВСЬКОГО

МИХАЙЛО ОРЕСТ

ЛУНИ ЛІТ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1944 ЛЬВІВ

Літературний редактор
Святослав Гординський.
Обкладинка й титульна вінієта
Бориса Крюкова.
Друкарня Укр. Академії Наук
Львів, Постгассе 11.
34 — КЗ. 40431.

Я вернувся до тебе, отчизно моя,
І всміхаюся рідним долинам.
О як солодко пахне ласкава земля
Чебрецем і полином!

Аромати віків, дорогі, затишні,
Вони душу потіхою росять
І здається, що вістку таємну мені
Од відійшлих приносять.

Ніби предки мої в спочуванні чуткім,
Незреченної доброти повні,
Привітання мені ароматом тонким
Посилають любовні.

Просвітлілі по втомі життєвих доріг,
Закликають вони примиритись,
Перейти їх осель всюдисущих поріг
І навік прояснитись.

Щоб душа, завітчавшись в невинні вінки,
Усміхалася завжди долинам
І задумливо пахла в наступні віки
Чебрецем і полином.

1942.

ГРОЗА

Потужні вепри вибігли на обрій;
Вони ревуть, великі і недобрі,
Спинаються в тісноті далини
І знов біжать, і далі мчать вони.

Незримий велетень за ними рине,
Від грому стій його тремтять долини
І, наче подихи ловця грізного,
Вітри безумні линуць без дороги.

В безсонних, темних хатах плачуть діти,
У лісі з стогоном спадають віти,
Річки хитають берегів окови
І тужно гомонять нічні діброви.

У неозорій чорняві рівнини
Дуби горять, роковані на скін,
Горять дуби, палають ніжні липи —

Понурих ловів світлі смолоскипи.

Бачу голе і пустельне поле.
Бовваніє тьмяна самота
На понуро-рівнім виноколі.

Тут ніколи не росли жита,
Не лунала радість конита:
Оселилась на лану німому
Тільки втома, тільки самота.

Тільки небо сіре, нахолоде,
Що не чуло і не знало грому,
Дивиться — безмежне око втоми —
В землю вбогу. Далечінь пуста.

Минає утомна, безрадісна днина;
Палючий і згубний, затиш суховій,
Грізні догоряють на заході хмари
І тиша спадає, надходить спокій.

Ти ждеш — і погасли багрянці на небі,
І приємерк постав, тиходумний чаклун,
І, діючи чари, в затоки блаженні
Таємно пливе понад килимом рун.

Вгорнулись парки і сади
У шати млисті.
Дитя, чого шукаєш ти
В пожовклім листі?

Квіток не знайдеш ти під ним,
Минули квіти,
Минає все, як легкий дим —
О тлінний світе!

Весняним кленом я буяв;
Та вгасли весни —
І цвіт побляк, мій лист опав
І не воскресне.

Я — сум, я — попіл забуття,
Я — далі млисті.
Кого шукаєш, о дитя,
В опалім листі?

1939.

ВНОЧІ, ПРОКИНУВШИСЬ

В кімнаті — сторожка, передсвітання тиша...
У ринві шарудить, збігаючи, вода:
Годинами гризуть старі, недобрі миші
Кору набряклих стін — уперті, як біда.

І відчуваєш ти крізь нерухомість мурів,
Як тале і мовчить холодний, мокрий сніг,
Як чорні паркани здригаються понуро
І втому стережуть безсонних, злих доріг.

„Ой з-за гори сніжок летить,
А в долині козак лежить...“

Я пісні отчизни слухаю;
Проста, лагідна, смутна,
Тугою, тихою тугою
Серце поймає вона.

Судилось мені загинути,
В полі скінчити життя
І потім душею полинути
В тихе пісень забуття.

1939.

„Что ми шумить, что ми звенить...“
Слово о полку Ігореві.

Повниться земля
Тупотом копит,
Спалахнув здаля
Золочений щит.

Серце нам опали
Порохи печалі
Та тумани тужні,
Та вітри потужні.
Тож навіщо мріє,
Злотом пломеніє
Нам остання милость —
Серце утомилось!

І пропав параз
Дружній грім копит,
В даліні погас
Золочений щит...

СТОРОЖ

Давно, в вік щастя неповторний
Ти край отців охороняв,
Стояв на чатах, непоборний,
І в далеч погляд посилав.

Ти привид горя і утрати
Прогнав у надра кам'яні
І об твої залізні шати
Вітри розбились отруйні.

І спраглий крові і розбою
Печери не лишав дракон —
Все зло, настрашене тобою,
В безсилий поринало сон.

На сонці сяли добрі рала,
В садах лунали співи дів
І ріки стопи омивали
Святих, незайманих гаїв.

Але прийшли світання тьмяні —
І ти пішов, покинув нас,
Пішов навіки — і в тумані
Вогонь твого меча погас.

То хто ти був, незнаний друже?
Уяви витвір, милий міт?
Ми нині хилимось, недужі,
Коло зачинених воріт,
Що заступили нам цвітіння;
Тебе ж піде, піде нема.

В одежі білій омертвіння
Всіма путями йде зима.

1939.

У книзі старовинній я знайшов
Рукопису незнаного уривок
І прочитав його:

„...уже віддавна

Громадились ознаки лиховісні:
Дерева не цвіли, зникали квіти
З лиця землі і в пурпурових ризах
Погрозливо палали вечори.
Злоба, порок, неситі насолоди
Нещадно коротили дні людей.
Постали лжепророки між народом;
Жорстокі, владолобні і підступні,
Вони погнали світ в безодні згуби,
Бо нечестиво славили Безсутне.
Жертовники війни горіли; небо
Диханням битов опалалось. Голод,
Чума і мор пустошили краї.
Люд безумілий святині нищив,
Безчестив кладовища і вбивав
Усіх, хто опирався злому чину.
Останні мудреці пішли в пустелі;
В печерах оселившись, день-у-день
Молитву діючи, вони чекали

Кінця Речей. Але ватага дика
Знайшла до них тропу через піски
І, піднята намовою жаскою
Проводирів диявольських, убила
Обранців мудрости. І враз блакить
Потьмарилась. Могутня буря, грім...“

На слові цім рукопис уривався.
Що це було? Грізна пересторога?
Леґенда стародавня? Темна провість
Незнаного нікому прозорливця?
І чим кінчалась гідна дива повість?
1938.

Прийдешнє — пуца, в пітьмі вся, німа;
Стежки — слова, та слів у ній нема.
Ти йдеш, дивиш: навколо тьма і тьма.
Одне ти знаєш: тиха і смутна,
Тебе по той бік пуці жде труна.
1939.

АФОРИЗМИ

Праведник може спіткатись на тропях земних
з нечестивим,
Але між душами їх путь несходима лежить.

*

Ріки, зачаті горáми, живлять долини і луки,
Але, дійшовши пустель, гинуть у мертвих пісках.

*

Радість, як птиця, черкнеться об двері і далі
полине;
Горе, як звір, день і ніч бродить круг дому твого.

*

Смілива юність у далеч погляд жене іскрометний,
Мужество, повне скорбот, ніжно в минуле глядить.

*

Я радості свічу уперто ніс в житті —
Невже його скінчу в сльозах і тяготі?

РОЗЛУКА

Нас роз'єднав життя розбурханий потік,
І ми, два береги, не зійдемоь повік.

ВІК ЮНИЙ І ВІК МУЖНІЙ

Щедра весна облила все дерево цвітом сліпучим.
Мало, як мало плодів осінь дбайлива збере!

1939.

Замéти, глибокі замéти,
Снігами завіяна даль,
Снігами повиті, поете,
Мовчання твоє і печаль!

Умреш ти в безликій пустині,
І твій передчасний загиб
Оплаче на білій рівнині
Тужливе життя хуртовин.

1939.

О серце світів, о лагідне!
В безмірній щедроті своїй
Схилися, далеке і рідне,
І землю скорботну огрій!

Я, спраглий любови ясної,
Благаю тебе: підійми
Мене із безодні страшної,
Безодні убивства і тьми!

1939.

Прекрасні дні, в минулім потонулі!
Ще образ ваш не стерся, не поблід:
Іду в ліси, де мій zostався слід,
І знов мені шумлять дерева чулі.

Я бачу блискавичний біг козулі,
Таємну папороть і тихий глід,
Суниця я бачу ароматний плід
І п'ю блаженним слухом клич зозулі...

Враз барви щастя гаснуть. У півтьмі
Квадрат вікна біліє. Чорні ґрати,
В залізі двері. Тиша. Я — в тюрмі.

О духи! Я не хочу тут конати,
Я — волі син. Порвіть погубну сить!
Я плачу, я благаю: допоможіть!

1939.

Погасли серця сонячні хорали,
Я все забув: і мислі, і слова.
Тяжку, сувору путь мені вказала
Гнівної долі чорна булава.

Твою, відійшлий вождю мій і друже,
Я кличу знов благословлящу тіль.
Допоможи! Нехай душа недужа
Священих знову сповниться тремтіль.

Душі осліплій дай, о дай прозріти,
Дай бачить обрис неземного дня,
О дай відчуть глибоке серце світу
І чуд обітованих настання!

Попід погою сніг щодня рипить суворо
І холод обступив у місті кожен дім,
В спокої мертвому ліси, луги і звори;
Мороз — всевладний цар. Він окував простори
І серце студить подихом грізним.

О янголи весни, о племєно крилате,
Коли прилинете? І сміхом осяйним
Коли розтопите зими холодні шати,
Коли постануть знов живуці аромати
І залунає благовісний грім!

ПО ЗАХОДІ СОНЦЯ

(Фрагмент)

Світило дня зайшло — і перші
снуються примерки.

Ріка

лягла на захід.

Високі береги

уже зчорніли, а ріка

— безсйна, біла-біла смуга —

лежить між чорнотою їх

в найглибшому спокої.

Чорні дерева́

в найбільшій нерухомості, землі відомій,

на берегах різьбляться

на тлі небес, іще не смерклих, — там, де сонце

зайшло.

О Боже, збережи

для радості

нерадісний мій дух!

А від ріки
несуться ніжні і могутні хори жаб.
Вони дунатимуть ще безліч літ,
коли мене не буде.

О Боже, збережи
для радості
нерадісний мій дух!

Боявся я, що жах понурий крикне,
Що закривавляться в оселях вікна —
І сталася біда, і крикнув жах,
І вікна закривавились в містах.

Минула згуба — і лише скорбота
Темнить душі твоєї: тепле злото;
Але володар твій — не смертна мла:
Живи у правді і не бійся зла.

Живи, живи, о серце, чином правим,
Дай прорости новим, новим отавам,
Бо подих крил погубних не понав
Глибокого коріння ніжних трав.

І буде день: розквітне всохлий посох,
Засяє провість у блакитних росах —
І в сльозі рос і неземних тишин
На землю прийде Парсіфалів син.

1934.

Приходьте, приходьте, ласкаві гноми!

Я — в келіі чорного сну;
Украдьте від мене тугу і втому
І в землю зарийте нічну.

А потім розбийте камінні пороги,
Розвійте гнітючий бран
І двері розкрийте: за ними дорога
І день, золотий океан!

Весни-цариці злотобарвний трон
Сіє серед лісу на поляні,
Стоять довкола нього кроткі лані
І слухають небесний гомін крон.

Я пережив наругу і полон,
Я зацілів в убійчій гурагані, —
Душі, що злomu не сплатила дані,
Присниться тут її найкращий сон.

Свій скарб забутий тут вона оновить;
Прадавніх віщувань слова святі
Вона згадає, тихо їх промовить

І потім, у блаженнім забутті
Потужно випростає крила сині
І полетить до райської святині.

1939.

Святковий люд сповняє храми
І дзвонів мідь гуде;
Сіяє сонце над садами,
В садах струмують фіміями
І всіх садів розкрились брами:
Країна гостя жде.

І він приходить, гість жаданий:
Садами лине він —
Для злих каратель неблаганний,
Чесноти сторож бездоганний,
Добром і миром осіяний,
Могутній Льогенґрін.

1939.

Весно, приходи!

З мурів недолі, з обіймів біди
Виведи душу в сади
Многоцвітні!

Над тихим і стомленим домом
Розлийся воскресним і радісним громом,
Чарами світлого квітня
Дух відроди!

Хай дару твого животворча, божественна щерть
Скорботу поборе і смерть;
Хай доли засяють привітні,
Як сяли колись;

Хай брами розкриються чистих узлісь —
І юність моя в авреолі блакитній
Вийде з печер погребових, нещезла,
Вийде, воскресла!

Вийде на лоно ликуючих рук
І хай з твоїх люблячих рук
Вічності прийме причастя
На межах квітчастого щастя,
Де дишуть твої нев'янущі сади.

Весно, приходи!

Як гураган, що рветься на розлоги
І у сваволі дикої снаги,
Безмежно лютий, б'ється в береги
Озер понурих розпачу й тривоги;

Як громовиця, що сліпа і тужна
Лютує у розгоні темних сил
І хмарами, вагою вогких тіл,
Стресає обрій злобно і потужно —

Невже ти так минеш, моє життя?
Волю я ласкавість і безвітря
І тиху осінь, цвіт і дар буття,
Коли вона, розлившись у повітрі,
В гаю гаптує лагідне шиття.

Іду я на її принадний голос,
І тане непоборна тягота,
І супокою золотистий колос
Ростить і пестить тепла самота.

ЛІСОВІ

Привіт, привіт тобі, о мудрий отче!
В твої обійми я вертаюсь знов;
Душа моя з твоєю злитись хоче,
Я — в світлім захваті, я — весь любов!

Ворожий світ топтав мене нещадно, —
Я зніс усе — і нині, блудний син,
Благаю: о введи мене в відрадну,
Ласкаву таїну твоїх глибин!

Хай буду в кронах думати високих
І говорити в лепеті листів,
В квітках радити і в могутніх соках
Дрімати тихо до кінця віків!

1941.

ДАЛЕЧ ДОРІГ

П. Демидкові

Осіянні учителі, лагідні воїни,
Нас виводять у далеч доріг,
Перемогами їх наше серце озброєне
І величать нас мудрощі книг.

А всеблагосне літо без краю розмотує
Нам сувої свої запашні —
І всі дні повились золотою простотою,
Тихосейні і праведні дні.

Я озеро благосне снитиму
І в ньому довіку любитиму
Подобу омріяних днів.

Лісами воно облямоване
І літо стоїть очароване
Навколо його берегів.

І цвіт непорочної лілії
Спокоєм і тишею білою
Приваблює очі лісів.

А хмари ясніють так молодо
І заходу племінне золото
Спливає на озеро днів.

Поля і ліс — душі моєї дім.
Цвітуть на межах дрік і материнка —
І радісна мені нова сторінка
В Євангелії літа золотім.

Час заходу в діброві: чистота,
Глибокий аромат, святе мовчання;
Незнаному хвалу і величання
Без слів проказують дерев уста.

В гушавину зелених, мирних куп
Вступає ніжно сонце бурштинове.
На галяві стоїть отець діброви:
Залитий світлом, віковичний дуб.

Ти незлічених літніх вечорів,
О пращуре, прийняв благовоління!
Тобі — любов моя і поклоніння —
Яви ж науку багатомудрих днів!

З циклу „ХОРАЛИ ЗАХОДУ“

1.

Був вечір липневий — і кротка любов
Мене, небентежного, солодко ранила.
Далеко, в рожевому куриві танули
Доми під горою і бані церков.

А захід божественний, око очей,
Велично-безмовний, палав над долиною
І синіх небес чистоти голубиної
Горкались вершини нерушних алей.

О сило над силами, дай надійти
До тебе, єдина, стежками вечірніми
І злотним промінням — дарами сумирними —
Як тихі тополі, мене просвіти!

Опалових хмар величава фльотилія
Спочила на обрії дальнім
І літнього вечора лагідна лілія
У серці цвіла безпечальнім.

Моя осійна, моя радісна пристане,
О раю мій, вечоре літній!
Учуся твоєї безмірної істини,
Бо в ній — мій кінець заповітний.

В непам'яті тоне, розпалось, забулося
Все темне, самотнє, безрадне
І в сльозі твоєму навіки замкнулося
І світло душі нерозгадне.

Душі здається: далечню омита,
В краях чужих своє єство укрите
Розповіла б негадано вона;
Там радістю прозорою радіти
І світотвір безмежно полюбити
Вона могла б, погідна і ясна.

І серед рясту рідного узлісся,
Де з деревами дні її сплелися,
Їй мариться далека, красна путь:
Незнані гори в небі розрослися,
Магнолії цвітуть — і кипариси
Край вод морських на милу гостю ждуть.

Радій, безконечний світе,
Рости, зеленій і буяй!
Крий цвітом блаженні віти
І леготом повни гай!

Знають ліси величаві,
Тишин голубих житло:
Світом у сльві слави
Правує злотне жезло.

Я вгору підношу руки,
Сонце на них горить,
Горять мої свічі-руки
І славлять, славлять блакить.

ЛІС

До нього течуть урочисто
Тисячі добрих воль;
Він їх зустрічає, кроткий король,
Тихим шелестом листя.

І стеляться нижче віти,
Стелиться нижче любов —
І чистих сердець дорогий улов
Славлять зелені сіті.

Радіючи дню осяйному,
Братається з променем лист —
І серце в часи невідомі
Будує райдужний міст.

О люди, прийдіть, поклоніться лісам!
Блаженство вони подарують вам.

Просвітлі, ви будете пити свободу,
Омріяну вами давно.
Племена прийдешні, зелені народи!
Пребудьте довіку в сяєві згоди:
Сонце над вами одно.

1935.

П. Д.

Молились на захід поля. Бурштинове
Свічення в небі було.
Стоїть на колінах служитель діброви:
Сонце зайшло.

Без краю стелив аромати жертовні
Ліловий чебрець —
І входило літо, безмежне і повне,
В безсмертний кінець.

„Дні довшають ; світло при-
буває могутнім, але рівним, трі-
юмфально - спокійним прибоем ;
на лугах зацвітає шавлія : настає
літо, літо молоде, шавлійне літо!“

З розмови

Із райського краю як радісна птиця,
Як блискавка мчала дзвінка колісниця
І гнали її не окрилені коні,
А вітру південного пружні долоні.

Оздоба її виднокруг золотила,
Колеса іскрилися наче світила,
Під нею на луках трава розступалась
І квіти любовно у спиці вплітались.

Услід їй шуміли дерева великі,
Для неї тужавіли лагідні ріки:
Без плеску і хвиль по гладіні дзеркальній
Вершила вона свій похід тріумфальний

І біг зупинила в містині високій —
І вийшов із неї юнак ясноокий,
До сонця підніс він два сині фіяли
І покликком свіжим уста пролунали.

І вдумливі іволги, тихі зозулі,
Далекі зозулі клич літа почули
І довго співали йому, молодому,
В затишних глибинах зеленого дому.

Той клич повторився в лугах і дібровах,
І сповнились доли вогнів фіялкових:
То квітла шавлія; а райські фіяли
Вгорі, над привітаним краєм сіяли.

Літо настало — і царственні чари його обступили
Душу воскреслу мою. Слава, о літо, тобі!

Вранці, коли мене будять проміння потоки гарячі,
Гліняний глек я беру, повний дзвінкої води.

Чую в руках прохолоду його — і зрадію, згадавши
Свіжість принадну лісів і гостелюбних криниць.

Мирне обличчя криниць відбиває безтрепетне небо;
Вільхи, посестри воді, їх тишину стережуть.

Поруч жовтіє стіна староденної, тихої глини:
Строге мовчання віків перед душею стоїть.

Струмінь брилючий біжить на луки, а вгорі, понад
яром,
Ллються з розложистих крон співи і поклики
птиць.

В їх голосах, висотою і вольним повітрям понятих,
Чую: лунає хвала щастю і синьому дню!

Літо блаженне! В яку височінь ти мене пориваєш?
В ясності віщій своїй щоб обіцяєш душі?

Слух нагострю я любов'ю, щоб мову високу
збагнути —
І у призначений час в сяйво твоє піднесусь.

1934.

Твердиня темно-сния, дальній ліс
Над обрієм чоло своє підніс.

Гляджу здаля: нерушна і німа,
Стоїть стіна — і брам у ній нема.

Душі дерев близька душа моя —
І довгу путь верстав до лісу я.

Коли ж прийшов, розтала пільма стін
І сонмами колон розкрився він.

І мідне свічення його колон
Вгорнуло серце в денний, зрачий сон.

Омився слух і просвітлився зір
І всі чуття поняв глибокий мир.

Квіток без ліку процвітало в нім,
Ліс був для них любови тихий дім.

Я ніби вперше зрів їх чистоту,
Довірливість і лагоду святу.

Свободи дух повив олтар узлісь,
І віщі пахощі лунали скрізь.

І несподівано з небес примчав
Блакитний вітер; він на ліс упав,

І сколихнувся верховіть орган,
Вгорі поплив задумливий пеан —

І в серці, як молитва, забринів
Солодкого братерства вольний спів.

Сьогодні знов я думав про ліси...
Вночі, коли навколо тьма і спокій,
Я бачу їх: німотні і величні,
Подавшись чорнявою в безмір ночі,
Напів чуваючи, напів у сні,
Вони стоять сторожею круг міста.
Вночі з чуттям подяки і любови
Я думав про ліси... До приголов'я
Наблизився великий дуб. Я чув
Його мовчання і глибокий подих
Всього єства його. Солодкий голос
Од нього віяв: о збагни, збагни!
І невпійманне таїнство буття
Було навколо мене і в мені.
В єдинім пориві моє єство злинуло
І розпустилось тіло, наче піна,
Без знаку жодного. Я ріс корою,
Я соком верховіття був співучим
І в міріядах листу я тремтів,
Блаженства сповнений. Липневий день
Поймав собою все; я в ньому був,
Я золотився в нім... Чи мить одну,
Чи рік тривало чудо, я не знаю —

І від'єдналися лісн від мене
І відійшли за місто, в безмір ночі.

Глибока, невимовна самота
На мене налягла, і я благав,
Я заклинав: „Прийдіть, прийдіть до мене!“
Але лісн стояли непорушно,
Подавшись чорнявою в безмір ночі.
І знову повторив я заклинання —
І шум розлігся, ніби велетенські
Птахі чи духи пролітали тьмою.
І знов розтали стіни, знов не стало
Моєї плоті, знову я витав,
Блаженний духом, у житті деревеснім —
І по хвилині знов відчув себе
На ложі розпростертим. У руці
Я щось держав. То був дубовий лист
Міцний, тугий, з різьблєними краями:
Лісн, довіри сповнившись ясної,
Ключ до буття свого мені вручили...

О брамо невідома, де ти, де?

Дві гожі посестри, дві мирні сосни
Ростуть на травистій поляні.
Куди непорушно глядять вони?
Їх думи і мрії — кому віддані?

На хмари з любов'ю глядять вони,
А хмари пливуть, сніжнобілі сні,
Пливуть тріумфально за обрій, у гавань,
Пливуть в непомеркний всіх весен травень.

СМЕРТЬ

В глибокому сні моя мила,
Незрима очам, говорила:

Я лукам, дібровам, садам
Цвітіння душі віддам;
Джерела блакиттю очей напою
І в них заспіваю про радість мою —
І пов'ється в садах голубий фіміям,
І стане земля, як храм.

О любі дерева, мовчіть, не шепчіть!
Клоніте відраду своїх верховіть:
Під вами — мій друг. Він спить.

1935.

Н. Г.

Цвітіння і радість, бриніння і рух
Приваблюють зір, очаровують слух;
О хай же святиться божественний порив
У далі витаючи, в душу просторів!

О юносте, світла! Летять поїзди
І квітнуть і мрійливо пахнуть сади,
І рвуться нестримно блаженні тополі
В безмежжя величне блакитної волі.

Ця свіжість, що райських черпнула криниць,
Краса, непорочне сіяння зіниць —
Невже їм дано відлунать і минути
І темних законів не скинути пута?

О юносте, вище фіял повноти!
Збери свої сили і так зацвіти,
І так засійай, щоб повік не згасати
І гостею бути довічного свята.

Міцній, розростайся, крились і полинь
У синь немерканну, в етер, в височінь —
Як рвуться блаженно високі тополі
В безмежжя величне небесної волі!

І там, біля грані законів земних
Хор янголів добрих у шатах святних
Тебе привітає братерським цілунок
І райські ключі будуть їх подарунком.

Під гимни і клики святих оболок
Ти приймеш безсмертя магічний вінок,
Ти зійдеш на вишні, на вічні престоли
І не померкнеш ніколи!

ПЕТРАРКА

Вона прийшла, коли в тяжкій полоні
Самотности він спрагу рук простяг
До джерела любови, світла, благ;
Любов прийшла — і впали тьми запони.

Доспіли дні його, мов повне гроно;
Щасливий, він в незайманих лісах
Узрів Ясної Женственности стяг
І в чистих водах — блиск її корони.

Вона умерла. Світлич виднокруга
Утратив він — і загніздилась туга
Між віт його життя, пониклих віт.

Але не вірив він, мудрець, утраті:
Блаженства безмір дав йому дознати
Близький од віку, безутратний світ.

Уже не бути їм, зимовим думам!
Синіє знов розкована блакить,
Уже шумлять сухим весняним шумом
Прозорі сплети голих верховіть.

Ідуть до мене благоносні гості,
Я чую їх ласкаве знамено:
Кленова віта, отяжіла бростю,
Заглянула в розчинене вікно

І цілий день не тихнув вітер. Дзвінко
Пова сонячні доми він пробігав —
І розгорнулась голуба сторінка
У книзі гóрода — і я читав

Про подвиг ніжності, про душу братню
Дерев і вулиць, далей і жони,
А в серці бився вітер ароматний,
Лункий посол воскресної весни.

1935.

Достиг моєї мрії первоплід,
Хвилює серце радість непочата.
О діво, як тебе іменувати
І де твій слід?

Прийди, я жду тебе! Любови геній
Живе в деревах, на луці зеленій
І в міріадах племінних квіток.
О, як сіяє золото заток
Під літнім сонцем, в час ополуденний!
Ти — там, край неба, в далечі блаженній
І в сійві оболок.

1937.

Н. К.

Ти — цвіт землі! Тебе люблю, бо знаю:
Я виріс серцем у твоїм теплі,
І, вдячний, з піжністю я повторюю:
 Ти — цвіт землі!

Прийдешні бурі сплять у дальній млі,
І долю всемогутню я благаю:
Хай поминуть тебе негоди злі!

Хай янголи із золотого раю
Несуть тобі на білому крилі
Небесну ласку і любов безкраю:
 Ти — цвіт землі!

1939.

Небес блакитну загра́ву
В зорі вона несла,
Літ її третя октава
В повнім цвіту була.

Уста, чистотою поняті,
І волосу теплий цмни —
Вона ввійшла межі свято
Моїх липневих годин.

Коли з високостей мрійна
Дивилась на обрій вона,
В очі її спокійні
Вступала свята дальна.

КАЗКА

Весна настала радісна і вишні зацвіли.
Мій дім з дороги дальньої навідали посли.

Ласкаво уклонилися і мовили мені:
„Привіт тобі від владарки в щасливій стороні“.

„За горами блакитними могутні є ліси;
Там славна діва царствує всевладної краси“.

„Глибокий мир, незайманий, поняв її красу
І промінь сонця злотного заплівся у косу“.

„Вона тебе покликала у благоносний край.
Бринять дороги сонячні! О, друже, поспішай!“

Весна настала радісна і вишні зацвіли.
До діви, в край обіцяний мене ведуть посли.

1937.

КОЛИСКОВА

Спи, мій синочку, засни!
Час надійшов тишини:
Вітер — він крила згорнув,
Вітер у вітті заснув;
Вишні, всі в білім цвіту,
Сплять у веснянім саду,
В сон повилися клени.

Спи, мій синочку, засни!

Вийшли із райських долин
Янголи. В кожного крин
Тихо сріблиться. Вони
Плинуть, ласкаві, крізь сніг
В білому царстві весни.

Спи, мій синочку, засни!

1937.

Давно не лунає вість
Сонячних, можних запросин;
Землі дорогої син і гість,
Гляджу, задуманий, в осінь.

А там, коло стіп грабів
Не меркне бронзове тління.
О часе таємний мого воскресіння,
О смутку незнаних днів!

Звичаєм дорогим у день осінній
Обходив я діброви і поля;
Погасла даль, в обіймах безгоміння
Під небом хмарним марила земля.

В містину заблукав я невідому, —
Мене манив округлий косогір:
Стіною можною стояв на ньому
Повитий синню, предковічний бір.

По роздумі, побожно і несміло
У гущину і сутінь я вступив —
І враз мені здаля замерехтіло
Яскраве світло, наче сяйво див.

То, дахом сосон лагідно укрита,
Росла у глушині беріз сім'я;
Палали жовтиною світлі віти —
І радісним теплом понявся я.

Немов служителі добра і віри
Тут оселились, занедбавши світ,
І для скарбів премудрости і миру
Знайшли у пущі неприступний скіт.

І чулися мені могутні хори,
Горіли шати золотом густим
І від кадильниць тихий і прозорий
Спливав живиці ароматний дим.

Він обіймав любовно сині доли,
Він плів на простори далеких плес
І підіймався плавно і поволі
До сірої ласкавости небес.

1934.

Осінь. Та серцю не смутно
На тихій, осінній землі:
Заснули край моря могутні
З далеких країн кораблі.

А з ними і благосне місто
Спочило в задумливім сні.
На горах, відрадіні і чисті,
Горять вечерові вогні.

„... кінець його був загадковий; він пропав без вісти, пішовши вслід за двома білими оленями, посланими по нього, як казали, з царства фей.“

В. С. Соловйов.

У ложах камінних прозорчасті струмені,
Рокочучи солодко, плинуть; задумані,
Стоять понад ними ліси
І милі лунають з кущів голоси.

Жива і цілюща, сподівана таїна
В повітрі розлита, у травах розмаяна,
Я — в радості свіжій, я жду:
Я таїну чую святу.

Здригнулося серце: в широкій розколінні
З'явилися два білі, два лагідні олені;
Справдилось! Безсмертя посли
По мене прийшли.

Р. М. Рільке

Моя оселя — межі днем і сном,
Де по забавах засипають діти,
Де люблять ввечері старі сидіти
При вогнищі червонім, за столом.

Моя оселя — межі днем і сном,
Де ясно гаснуть вечерові дзвони,
Там край криниць стоять в утомі жони,
А тиша повнить їх і все кругом.

Там любе древо — липа за вікном;
Всі літа давні, що у ній мовчали,
Знов у гіллі густому задрижали
І знов чувають межі днем і сном.

Р. М. Рільке

CASABIANCA

Я знаю малу, темнодаху
Церкву на мирній горі,
До неї в вись, як монахи,
Бредуть кипариси старі.

Святих покинуте гроно
В нішах живе німих,
А вечір ронить корони
Крізь вікна на чола святих.

Р. М. Рільке

БОДЕНСЬКЕ ОЗЕРО

Над берегом — села зелені.
Смутно бринять многоденні
Дзвони далеких дзвіниць.
В утомі ждання нескінченій
Зámки у води південні
Втупили очі бійниць.

А хвиля грає ласкава,
І злотні, легкі пароплави
Керують свій світлий біг;
А там без числа, величаві
Гори встають срібноглаві —
За цілями всіх доріг.

Р. М. Рільке

До церкви на горі веде дорога —
Там, в висоті збудована вона,
Зорить на тишу хат, мала й ясна,
Бо їй сповірено село убоге.

Але будує вище день весняний;
Вона всміхається, вона мовчить,
Не бачить хат — і в сині осіяній
Лише його, мов наречена, зрить.

Р. М. Рільке

Себе найшов я доби смеркові;
Темні хвилі котились лукою,
Білі берези мигтіли корою
І вечір стелив задуманий дим.

В мовчанні його я зростав, небагатий,
Хотів би гіллям рясним процвітати,
Тільки б себе з усім поєднати,
Стати в гармонії звуком одним...

Р. М. Рільке

ПЕРЕД ЛІТНІМ ДОЩЕМ

Із зелені старого парку враз
Щось, безіменне вимкнулось. Потому
Він тихо підійшов до вікон дому
І мовчазливим був. Лиш раз-у-раз

Кричав чиркуи^{*)} в деревах гальовини, —
У пам'яті вставав Ієронім:
Такий душевний пал і самотина
У тім лунали голосі одним,

Який накличе зливу. Стіни залі
З картинами на них повідступали,
Немов не сміли підслухати нас.

І від шпалер відбилося блідих
Непевне світло, що дітей малих
Страшить і томить в пообідній час.

*) Чиркуи — der Regenpfeifer

Р. М. Рільке

ОСІННІЙ ДЕНЬ

Час, Господи! Дай літу одійти!
Клади на сонячний годинник тіні
І по долині вітер розпусти.

Звели плодам доспіти в ясенім саді;
Дай їм ще два погожі дні і влий
Останній сік, солодкий і густий,
У ягоди важкого винограду.

Безхатній нині — не віднайде хати,
Самотній нині — довго буде ним;
Не спати буде він, листи писати
І неспокійно по саду блукати,
Де листя мчить ся натовпом глухим.

Р. М. Рільке

Ти чув, мій лісе, подув зим скорботний,
Але весна лунає — і смілиш
Своє сріблѳ ти топиш, недрімотний,
І, знаю, тугу гойно взелениш.

Що далі йду твоїми я стежками,
Не спізнаю мети — але дарма:
Твої глибини замикала брама, —
Тепер її нема.

Ф. Гельдерлін

БОГИ

Етере тихий! Завжди в нещасті ти
Беріг мій дух — і в подвиг шляхетний, в вись
Крилив єство моє ти часто,
Геліос-вождю, промінням можним.

О добрі б́оги! Бідний, хто вас не зна,
У грудях диких розлад він вік несе
І світ для нього ніч, і жадна
Радість йому не цвіте, ні пісня.

Довічно юні, живите ви в серцях,
Що люблять вас, дитинно-ясні чуття
І в тузі темній та блуканні
Генію ви не дасте загинуть.

Ф. Гельдерлін

ДО ДІОТИМИ

Радосте горньої музи! Ти жівла колись
примирила, —
Знову, благаю, прийди; хаос часу погамуй!
Битву шалену спиняй небесною піснею миру,
Поки роздвоєне в нас єдність ясна не поїме,
Поки людини днедавня натура — спокійна,
могутня —
Радо не витоне знов з клетоту м'ятних часів.
В серце збідніле народу вернись, красото
життєносна,
Входь у гостинні доми, в храм сиротливий
вернись!
Хоч Діотіма живе, як квіти ніжні зимою,
Духом могутня своїм, — сонця шукає й вона.
Сонце духу проте, найпрекрасніший світ,
закотилось
І серед ночі, в мороз, бурі гнівливі гудуть.

Ф. Гельдерлін

НІЧ

Місто спочило; освітлена вулиця тихне поволі
І з смолоскипом вози пророкотіли по ній.
Люди по radoщах дня додому ідуть відпочити;
Втрата і зиск по трудах голову, сповнену дум,
В тиші похитують дому; без квітів, без грон
виноградних
І без сотворень руки ринок порожній спочив.
Тільки з садів лунають струни перебори: то, мабуть,
Люблячий грає або хтось самітний, що нараз
Друзів далеких згадав і юности час; та фонтани
Посеред клюмб запашних, свіжі, шумлять
і шумлять.
Тихо в повітрі смерковім бринять задумливі дзвони:
Сторож, пильнуючи час, місту годину вістить.
Раптом проноситься подув і кроши дерев
сколихнулись —
Глянь: то подоба землі, місяць таємно зійшов
На небеса. Замріяна ніч величаво надходить
З чистими сонмами зір, чадам далека земним,
І, здивована гостя, прекрасна чужинка між людьми,
Над верховинами гір сумно сіяє вона.

С. Георге

ПІВДЕННЕ УЗБЕРЕЖЖЯ: МОРЕ

Забуту батьківщину з небом хмарним
Осніжена закрила дальня гать.
Лунає клич її привітом марним!
Країни див нас ваблять і манять.

Маслини лагідні і сосни мирні
В садах, понятих світлом і теплом —
Нас жде внизу на глибині сапфірній
Мандрівний човен з золотим крилом.

В повітрі фіміям троянди плине.
Сам Князь Кінця, суворий пілігрим,
Лише як приноситель благодистині
Той край проходить з усміхом ясним.

С. Георге

УЩЕЛИНА

Там, у безодні град лункий і пружний
Крихку, прадавню скелю роздробив.
Там ані камінь, ані звір потужний
Деревам сивим кореня не рив.

Що то за плями — скрізь по дну міжгір'я
Розкидані, подібні до сніжин?
То певне голуба сіріє пір'я,
Якому яструб присудив загин.

Ти вниз збігаєш? Але груди, руки
І голова твоя — що тут вони?
Що важить плач твій, трепет твій і муки
В земному надрії, в серці глибини?

С. Георгіє

З вікон цих вечірній край
Споглядали ми колись —
Світло в них горить чуже.

З брами в'ється ще тропа,
Де любила ти стоять,
Щоб потому в доли йти.

Місяць в сяєві блідім
Воскресив твоє лице...
Я мовчу, нема тебе.

Нерухомість — тиша — тьма,
Як колись, опали дім!
Радість ти взяла в світи.

М. Давтендей

СЕРПЕНЬ

Я оком полонінним в час опівнічний
При місяці бачив сліди фосфоричні,
І там, де стоїть садова стіна,
Мені уявилась біла жона.
Книгу сліпучу своїх надій
В хустці вона несла осяйній,
А обік, немов свіча небувала,
На брамі садівій зоря палала.
При світлі хисткому читала жона,
Лице шовкоткане схиляла вона,
І груші великі в тісноті буйній,
Як льокони пишні, звисали їй.
На тихім чолі — я бачив здаля —
Ніжно здригалось думок гілля;
Читала вона і сповнялась див —
І ранок прийшов, і книгу закриз.

М. Давтендей

Дрозди напилися щедрого сонця,
З садів сіяють хорали весінні,
В усіх серцях дрозди загніздилися
І всі серця розбуяли садами
В яснім цвітінні.

Землі виростають великі крила,
І в пір'я нове одяглися маріння,
Всі люди птаством крилатим стали,
Щоб вити гнізда в блакиті.

Говорять дерев зелені громади
І співом шумлять в височінь, до сонця,
В розкритих душах купається сонце,
Всі води грають, племени повні;
Весна чудодійна огонь і в'оди
Єднає любовно.

М. Давгендей

Попіл повнить очі мої,
Звуки не будять слуху мого;
Каміння, вітри, деревá,
Гинуть для мене ваші слова, —
Чую в просторі щоночі, щодня
Лиш власне, голодне і дике я.

Р. Демель

ТИХЕ МІСТО

Лежить в долині гóрод;
блідий минає день
і ніч надходить; зір нема,
не вийшов місяць, — на просторі
стоїть німотна тьма.

Тумани місто криють,
з високих спливши гір;
всі звуки, всі дахи, дома
закутали важкі дими,
лише дзвіниці мріють.

Мандрівника поймає острах, —
але, нежданий, заяснів
на дні, в тумані теплий огник
і з уст дитинних залунав
хвалебний спів.

АРФА

Сосновий ліс, стривожений, стоїть,
На захід линуть хмари темношаті,
До гнізд німотне вороння спішить,
Приглушено гуде гілля брунате
І стугонить мій крок.

Горбами цими я колись блукав,
Не знавши бур великого жадання,
На ваш правічний шум я не здіймав
Давніше рук в високім пориванні,
О мужні сосни!

Без руху майже — стовпище колон —
Вони стоять, диедавні, посірілі;
Та риє в тиску ще зелених крон
Бадьорий повів стриманої сили,
Як перше.

Мов дух підземний, велетка одна
Підносить вгору руку дивовижну,
Брунатим золотом горить вона
До кореня, розросла над недвижну
Сім'ю посестер.

Шаліють пальці в пориві тяжкім,
Зусилля ниже їх голчасте руно,
Мов захватом перейняті п'янким,
Жагуче б'ють вони в закляті струни
На арфі дивній.

І з арфи лине понад морем віт
Могутній звук за хмари темношаті;
Його спізнав я з молодечих літ
І чую — стугонить гілля брунате:
Прийди, прийди, о буре!

І я руки потужної жадав,
Що в потиску могла б мою обняти,
І пальці я до болю простягав, —
Ніхто не міг руки, всієї, взяти!
І я затис її в кулак.

У вирі пристрастей метався я,
Безрадний, між твариною і богом;
Але віднині знай, душе моя,
Єдину пристрасть у житті розлогім:
До всього світу.

Ринь, можна буре, ліс стрясай старий!
Стряси й мене, підгоне передвічний!
Мчить вороння в тісноті боязкій.
Дай сил стояти в самоті владичній,
Світе!

Б. Вілле

БРАТИ

(Wurzelgenossen)

Келія мріє
В бору величнім,
Овіяна сосон
Шумом довічним.

Довірливу душу
Мають дерева
І всю таємницю
Одкриють ченцеві.

В побожному диві
Він наслухає,
Як шепіт незглибний
Гіллям промовляє:

„Пустельнику, рідний!
Ми всі — брати,
Корінь єдиний
Дав нам рости.

Пустельнику, брате!
Всім серцем своїм
Будь з нами в єднанні,
В єднанні святім.

О душі, єднайтесь!
Ликуює скрізь
Орган неомірний,
Всесвітній ліс!“

І скрипку пустельник
Бере, умилений,
І їй повіряє
Хорал блаженний...

О келіє мрійна
В бору величнім,
Овіяна сосон
Шумом довічним!

Х. Моргенштери

АЛЕЯ

Люблю я алею рівну,
Її гордовитий біг;
Впадає вона в переливну
Бухту небес голубих.

Я нею лечу в безмірне,
На котву в вічності став.
Наче легенда сумирна,
Час у мені відлунав.

Крилом я далі вдихаю,
Куди не сягає смерть —
З усіх безкраїн палає
Грізна, стопломінна твердь.

Х. Моргенштерн

ПЕРШИЙ СНІГ

В зимівий ліс
з глибини сріблясто-сірих вийшла
струнка козуля
і обережно, крок по кроку, пробує вона
недавно випалий, холодний, чистий сніг.

Про тебе всі думки мої, прекрасна.

А. Момберт

Під спів гримучий я море створив,
і постаріло море, і мало безліч років;
я сам, як прапівніч, став старий —
і втратив спокій і образ свій,
і запав у похмурій сон,
осипаний перлами пісних колон.
Клекотали орли ненастанно
і шугали в печерах мого убрання.

Всі мої душі спали.
І сонце сяйливе з глибини повстало.
Здригнувся я,
бо стежив самого себе, як змія:
моя рука, підведена круто,
розкрила небо закуте
і сонце пустила з нього
на злотні дороги.
Творить далі рука — і далеко мій дух;
лежу я, орли клекочуть округ,
все без волі моєї росте і дише.

Лежу я: тиха людина в тиші.
З сільфами повіз промчав, переїхав мене;
життя зацвітає, нове і буйне.
З вод підвелася, пишно руниться
зелена земля
і келехом щастя горить здаля, —
і дивиться пильно око моє,
як між галузям синиця
гніздо на світлій березі в'є.

О. Ю. Бірбавм

ПРИЯЗНЕ ВИДІННЯ

Не вночі воно мені приснилось,
Серед дня його побачив я:
Луг, порослий зорями стокроток,
Білий дім за зеленню кущів,
Статуї богів між листом сяють —
І, спокою повен, я іду
З нею, люблячою, в прохолоду
Дому білого, в солодкий мир,
Що обох чекає нас, прекрасний.

К. Буссе

ПОЧАТОК ОСЕНИ

Надходить осінь; дивно день поблід,
В траву спадає глухо спілий плід,
Лелеки в дальню путь готові знов,
Ніч довша і землі холоде кров.
Небавом лист умре, і прийдуть двоє.
— Коли, мій друже, рушу в путь з тобою?

Й. Шляф

ДОЩ

Бором тихим він іде —
Сірий чоловік,
Сірий спів його бринить,
І вмить стихає птаства крик.
Недвижно сосни височать;
Їх віти, темні і душні, мовчать.
З глибин далеких
Озвався грім.

ЗМІСТ

ANIMA ERRANS		Як гураган	31
Я вернувся до тебе	5	Лісові	32
Гроза	6	ДАЛЕЧ ДОРИГ	
Бачу голе і пустельне поле	7	Осінні учителі	33
Минає утомна, безрадісна		Я озеро благосне снитиму .	34
динна	8	Поля і ліс	35
Вгорились парки і сади	9	Був вечір лишневий	36
Вночі, прокинувшись	10	Опалових хмар	37
Я пісні отчизни слухаю	11	Душі здається	38
Повниться земля	12	Радій, безконечний світе	39
Сторож	13	Ліс	40
У книзі старовинній	15	Радіючи дню	41
Прийдешнє — нуца	17	Молились на захід поля	42
Афоризми	18	Із райського краю	43
Замети	19	Літо настало	45
О серце світів	20	Твердия темно-синя	46
Прекрасні дні	21	Сьогодні знов	48
Погасли серця!	22	Дві гожі посестри	50
Попід ногою сніг	23	Смерть	51
По заході сонця	24	Цвітіння і радість	52
Боявся я	26	Петрарка	54
Приходьте, приходьте, ла-		Уже не бути їм	55
скаві гноми	27	Достиг моєї мрії первонлід	56
Весни-цариці золотобарвний		Ти — цвіт землі	57
трон	28	Небес блакитну заграву	58
Святковий люд	29	Казка	59
Весно, прийди	30	Коліскова	60

Давно не лунає вість	61	— Ущелина	87
Звичаєм дорогим	62	— З вікон цих	79
Осінь	64	М. Давтендей: Серпень	80
У ложах камінних	65	— Дрозди напилися	81
РІДНІ ГОЛОСИ		— Попіл повнить	82
Р. М. Рільке: Моя оселя	66	Р. Демель: Тихе місто	83
— Casabianca	67	— Арфа	84
— Боденське озеро	68	Б. Вілле: Брати	86
— До церкви	69	Х. Моргенштерн: Алея	88
— Себе найшов	70	— Перший спір	89
— Перед літнім дощем	71	А. Момберт: Під спів	
— Осінній день	72	grimучий	90
— Ти чув, мій лісе	73	О. Ю. Бірбавм: Приязне	
Ф. Гельдерлін: Боги	74	видіння	92
— До Діотіми	75	К. Буссе: Початок осені	93
— Ніч	76	Й. Шляф: Дощ	94
С. Георге: Південне уз-			
бережжя	77		

YB